

МЯСТОТО НА ТЕКСТОВЕ НА БЪЛГАРСКИ ПЕСНИ ОТ ПОПУЛЯРНИЯ ЖАНР В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК ЗА УКРАИНСКИ БЕЖАНЦИ

Доц. д-р Биляна Тодорова

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. В последните години наблюдаваме засилен интерес към изучаването на българския език от чуждестранни граждани или от българи и хора от български произход извън границите на България. Поради това методиката на обучението по български език като втори придобива актуалност и преподавателите търсят варианти за обогатяване на преподавателската си практика с допълнителни методи, средства и ресурси.

Ето защо целта на настоящата статия е да представи един ресурс със свободен достъп – популярните песни, който може да бъде използван в зависимост от профила на обучаващите се по различен начин. Споделен е опит от практиката на автора при преподаването на български език на украински бежанци. Посочени са някои начини за включване на текстовете на популярните песни в процеса на обучение с цел постигане на определени резултати: развиване на уменията за слушане с разбиране, затвърждаване на знанията за определени лексикални и граматически категории, усвояване на фразеологизми и клиширани фрази, придобиване на социокултурна компетентност и пр.

Ключови думи: българският език като втори; български популярни песни; езикови задачи; преподаване на бежанци; методика на обучението по български език като втори

Въведение

Само допреди две десетилетия методиката на преподаването на български език беше фокусирана предимно върху т.нар. родноезиково обучение. Преподаването на български език на чужденци беше ограничена практика, в повечето случаи то се случваше в рамките на университетското образование и включваше обучение в български университети на чуждестранни студенти с небългарски или български етнически произход или обучение на студенти по българистика в чуждестранни университети. В последните десетилетия обаче, с отварянето на европейските граници, потребностите от учебници,

учебни помагала и методически пособия за преподаване на българския език като втори език се увеличават. За сметка на намаляването на университетските курсове по български език в чужбина нараства броят на български училища зад граница; нараства и интересът към обучението по български език като втори в българските университети поради увеличеният брой на студентите, които пристигат или краткосрочно се обучават по различни програми по обмен или с цел да получат образование в България. Увеличеният брой бежанци от страни от Близкия изток създаде необходимост за разработване на учебници и методика за преподаване на българския език за бежанци. През последните две години сме свидетели на засилен интерес към изучаването на български език като втори от страна на украинските бежанци, принудени да пребивават в България в резултат на войната в Украйна.

В този текст ще бъдат представени накратко някои теоретически постановки за това какви са целта и задачите на методиката на обучението на българския език като втори/чужд; какви са спецификите при преподаване на българския език като втори/ чужд в различните ситуации; както и какви са възможностите да се използват наличните в глобалната мрежа ресурси, в случая песните от популярния жанр, за да се подобри степента на владение на българския език и да се помогне на тяхната адаптация в България. Наблюденията включват личния ми опит като доброволец преподавател в курс по български език за украински бежанци в Благоевград, започнал през март 2022 и продължил засега до края на юни 2023 с кратки прекъсвания¹.

Цели на обучението по български език като втори/чужд

Обучението по български език като втори/чужд се подчинява на различна методика в сравнение с обучението по български език като първи². Според К. Димчев (Dimchev 2010) обаче „понятието за МОБЕ все повече придобива статуса на родово понятие – в рамките на което ОБЕ като *първи език* и ОБЕ като *втори език* заемат свое място в един съвременен образователен континуум“. И въпреки че МОБЕ е научна дисциплина, „която единствено има за предмет подобряването на езиковата подготовка като фактор за резултатно развитие на обществото и на отделната личност“ (ibid. 2010), особено ценна е нейната приложна насоченост, която предлага начини за успешно получаване на определени знания, умения и нагласи, които са необходими на съответния обучаващ се. Отразяването на спецификите има съществено значение за постигане на резултати при преподаването, защото освен че има значение дали един език е първи, или втори, има съществено значение и каква е възрастта на обучаемите – традиционно се предполага, че систематизираното учене е процес, типичен за хората в ученическа възраст, т.е. за тези, които посещават институцията училище. В същото време, поради исторически наложилите се статут на българския език за чужденци предимно като университетска дис-

циплина, голямата част от наличните учебници, издадени в предишните две десетилетия, са предназначени за студенти. Днес разнообразието е още по-голямо – интерес към изучаването на българския език като втори/чужд има и при деца от различни възрасти, и при различни групи възрастни.

Ето защо в последните години сме свидетели на известно институционално раздвижване – под егидата на МОН са създадени учебни програми по български език и литература за обучението, организирано в чужбина, както и по български език като чужд за ученици или за възрастни, търсещи или получили международна закрила. Целта е те да бъдат приведени в съответствие с Общоевропейската езикова рамка (OEER 2006), като по този начин се постигне някаква стандартизация на обучението по български език като втори/чужд език. Създават се и учебни помагала, които да отговарят на нуждите на обучението, организирано в чужбина, а също и на това, което се осъществява в рамките на Република България. Налице са и няколко магистърски програми, фокусирани върху преподаването на български език за чужденци – и Софийският университет, и Великотърновският, и Югозападният университет обучават магистри, които да бъдат специалисти по български език като втори/чужд език.³ Не на последно място, актуалността на проблема е очевидна, като се имат предвид работата по Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ННП „Българистика“), която обединява дейността на БАН, СУ „Св. Кл. Охридски“, ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, ПУ „Паисий Хилендарски“, ЮЗУ „Неофит Рилски“ и ШУ „Еп. К. Преславски“, както и работата по проекта на БСУ за изучаване на български език в чужбина по програма „Еразъм+“ и пр.

Важно е да се отбележи, че обучението по български език като втори/чужд е много по-различно от обучението по български език като първи, то в някои случаи повече прилича на обучението по чужд език за хора, чийто първи език е български, с основната разлика, че най-често българският език като втори/чужд се преподава от хора, за които той е първи език. Разбира се, от съществена важност е мястото, където се осъществява обучението – дали е в страната, в която този език се говори, или не. Има значение и какво е обкръжението на учащия – когато е заобиколен от говорещи първия му език, дори в чужда езикова среда, той има ограничен достъп до езика, който изучава в момента. Има и други фактори, които могат да повлияят на процеса. Ако приемем, че „[ц]елите на обучението по чужди езици са да се подготвят учениците за общуване с хора, принадлежащи към други културни и езикови общности, в ситуации, надхвърлящи рамките на родноезиковата среда; да се научат да търсят, откриват и разбират информация от източници на чужд език; да се повиши езиковата им култура; да се развият у тях умения за по-нататъшно самостоятелно изучаване и усъвършенстване на владенето на чужди езици“ (Nikolova 2022), пропускаме мотивацията за обучение на език, различен от изучаваните досега,

поради краткосрочно или дългосрочно пребиваване в страната и нуждата от повишаване на социокултурната компетентност на учещите, които трябва не просто да търсят, откриват и разбират информация от източници на този език, а да се справят с ежедневните ситуации в тази чуждоезикова среда. Именно защото целите на обучението по език могат да са много различни, подходите, методите, стратегиите няма как да са еднакви.

Както споменава и К. Димчев (Dimchev 2010): „съвременният социокултурен контекст слага отпечатък върху начините за придобиване на езикова подготовка“. И това е вярно както при преподаването на всеки език като първи език, така и при преподаването му като втори и като чужд. При всички положения обучението по език цели изграждането на комуникативна компетентност, която включва в себе си както знания, така и умения, а също и нагласи, които помагат на обучаващите се в различните комуникативни ситуации.

Обучението по български език за украински бежанци в Благоевград

Обучението по български език за украински бежанци в Благоевград започва веднага след пристигането на първите бежанци в града. От самото начало то се осъществява на доброволни начала, като през март 2022 г. в него се включват петима преподаватели от Филологическия факултет на Югозападния университет. През лятото на 2022 част от преподавателите доброволци, заедно с други преподаватели, участват в краткосрочен проект, финансиран от фондациите #BCause и #BG4UK. В началото на 2022/2023 учебна година доброволното преподаване продължава, като в него се включват този път двама преподаватели, които провеждат занятия един път седмично, а обучаващите се са разделени на две групи – напреднали и начинаещи. Разделението се налага, тъй като процесите са динамични – част от бежанците се връщат в Украйна, заминават за други градове или държави, а други пристигат постоянно. Ето защо групата не е еднородна, но при натрупване на повече напълно начинаещи те се отделят в една група, а вече придобилите някакви знания се вливат в групата на напредналите.

Специфичното при доброволното обучение е, че то не се подчинява на обичайните изисквания, които едно стандартизирано обучение има и при което учениците/студентите следва да покрият определен учебен материал за определено време, за да получат определена диплома или сертификат. Постоянното текучество, преливането между групите също не предполагат напълно систематизиран подход на обучение. Самото обучение променя краткосрочните си цели във времето, като в началото задачите, които си поставя, са по-скоро да се помогне за социализацията и запазването на психическото здраве на бежанците, като се запознаят едни с други, като им се дадат някои начални езикови знания за ситуациите, в които се налага да попадат – попълване на документи, пазаруване, търсене на квартира, търсене на работа и пр. Граматиката се включва само доколкото има отношение към преподаваните лексеми

и готови фрази. Разбира се, близостта между езиците помага за постигането на тази цел. Като материали са използвани рекламни брошури на търговски вериги, бланки, налични в интернет и пр., налични в мрежата снимки на жилища, подръчни налични брошури и материали за бита и нравите в България и пр. Обучението е интерактивно, с много диалози, обяснения, сравнения. Постепенно се стига до извода, че този курс няма да е кратковременен и само с терапевтична цел, и възниква нуждата от по-структурирано преподаване на материала. Приема се, че има нужда от учебник, като едната група започва да се обучава по учебното помагало и учебната тетрадка „Български език за бежанци А1“ (Andonova, Sabeva, Zagorova 2015), а другите две – по учебника „Български език за чужденци – част 1“ (Padareva, Todorova 2009), като впоследствие, при преобразуването на групите, всички преминават на втория споменат учебник. Тематичното съдържание и граматиката в „Български език за бежанци А1“ покриват А1 от ОЕЕР, а тези на „Български език за чужденци – част 1“ – А1 и А2 от Рамката. Специфичното в процеса на обучението на украинските бежанци е, че заради еднаквата азбука и близостта между славянските езици техните способности за рецепиране на устна и писмена реч много бързо се повишават и достигат В1 и дори В2 по ОЕЕР, докато способността им за продуциране на реч, както и граматическите им познания остават доста по-слаби.⁴ Разбира се, една от причините за по-слабата способност за говорене и писане е и недостатъчната мотивация, тъй като голяма част от българите ги разбират, защото първият им език е от славянската група (това се отнася особено за рускоговорещите украинци, защото все още доста българи в активна възраст говорят или разбират руски език)⁵.

При обучение, което продължава по-дълго от три месеца, целите, които си поставят и преподавателите, и курсистите, обикновено се променят – възниква нуждата от задълбочаване на познанията за българската култура, от изграждане на естетическа нагласа към езика (виж и Padeshka 2018, p. 118). Така възниква идеята, обект на тази статия, а именно в обучението да бъдат включени съвременни⁶ български популярни песни, налични свободно в платформата YouTube. В рамките на курса на обучението курсистите имат досег до повече от десет български песни от популярния жанр, като по техните думи, това са едни от най-приятните и полезни моменти от обучението.

Песните като дидактично средство при обучението по български език като втори

Ролята на песните в обучението по език е известна отдавна (Jolly 1975, Payne 2006, Sevik, 2011, Костова 2015, Džanić, Pejić 2016 и мн. др.). Музиката създава настроение, песните повишават интереса към обучението, подпомагат научаването на цели езикови конструкции, а съвременните песни съдържат актуални за времето думи, изрази и представят нагласи, които често от-

състват от учебниците. Освен това текстовете на песните нерядко съдържат стилистични фигури и тропи, допълнително могат да помогнат за усвояване на правилните ударения, на артикулацията и мелодиката на речта и пр. Разбира се, песните често се отличават с нетипичен словоред, възможно е да съдържат отклонения от книжовната норма на всяко едно езиково равнище. Но нашата цел е да помогнем за изграждане на комуникативна компетентност у обучаващите се, и затова не можем да разчитаме само на стерилни текстове, от които отсъстват жаргонни или диалектни конструкции или други некнижовни елементи. Ето защо смятам, че песните могат да бъдат полезни за учене на нова и актуална лексика, за припомняне на изучена граматика, за учене на готови фрази, за запознаване с духовната култура на българите, с проблемите и нагласите в обществото. Предимството е, че научаването става неусетно, без елемента на принудата, на базата на естественото любопитство на обучаващите се (в случая бежанците) към посланието в текста.

Най-лесно приложимият начин на включване на песните в обучението е т.нар. *слушане с разбиране*, при което определени думи от текста на песента са пропуснати и трябва да бъдат чути и написани от слушащите⁷. Може предварително на курсистите да се раздаде текстът на песента с празни места за пропуснатите думи, за да могат да се ориентират в контекста. При начинаещите това е особено важно, защото те имат нужда от повече сетива в процеса на разпознаване на явленията, за да повишат своята увереност в знанията си. Песента се пуска два пъти, за да може курсистите да се опитат да разберат коя е пропуснатата дума. Следва обща работа – съпоставят се предложенията на всички, които слушат, като се посочва кое от тях е правилното. След като всички празни места са попълнени, песента отново се пуска, за да могат курсистите да се включат в изпълнението, ако желаят. Когато такава задача се дава при изучаване на граматиката за нива А1 и А2, обикновено пропуснатите думи са имена или наречия, защото глаголната парадигма е твърде богата, повечето песни не включват само глаголи от сегашно и бъдеще време и/или повелително наклонение, а това са категориите, които се изучават най-напред. Може обаче да се пропусне определен глагол, който е във форма, която е била обект на изучаване и трябва да бъде затвърдена.

Така например за затвърждаване на повелително наклонение може да се представи една от най-обичаните български популярни песни „Светът е за двама“ (автор на текста: Димитър Точев, музика: Мария Нейкова, изпълнява Орлин Горанов)⁸, където обучаващите се трябва да попълнят пропуснатите отрицателни повелителни форми „не заспивай“, „не сънувай“ и „не обичай“. Формата „потърси“ не се предлага за попълване, защото към онзи момент категорията вид не е изучавана от бежанците.

Друга задача по същата песен включва множествен избор – т.е. предлагане в този конкретен случай на избор между реално използваната дума и още една

дума с подобно звучене, а обучаващите се трябва да се опитат да преценят коя е думата, която са чули:

*даже мен да ме няма на белия/бедния свят;
не сънувай прегръдките снежни/нежни на друг;
потърси любовта ми в стръкче пролетен цвят/свят.*

Също така използването на числителното име „двама“ може да е повод да се припомнят числителните бройни и спецификите при числителните *едно* и *две* (наличието на категория род), както и разликата между лица и нелица при образуването на бройната форма на съществителните имена от мъжки род (въпреки че в този конкретен случай няма последващо съществително, а „двама“ е субстантивирано).

Друга песен, с която повелителното наклонение може да бъде упражнено допълнително, е песента „Закъснявам, човек“⁹, с автор на музиката и текста Владимир Ампов-Графа и в изпълнение на Графа, Прея и Печенката. Тя се предлага на обучаващите се, като в транскрибирания текст е пропусната повелителната форма „казвай“, заедно с други форми на съществителни от текста, като *банкноти*, *трафика*, които пък са свързани с вече обсъждани теми като пазаруване, транспорт¹⁰ и пр. Обръща се внимание на обръщението „човек“, на различните регистри на общуване, на различните обръщения, които се използват в неформална среда (на формалните обръщения е посветено място във всеки учебник, бежанците обаче живеят в страната и се сблъскват с различни хора в различни ситуации, затова обичайно вече са чували и разговорни, и жаргонни, и дори вулгарни обръщения). Оказва се, че темата за обръщенията може да породви множество въпроси относно вариантите на личните имена, използвани при обръщение, относно тенденциите при съкращаване на имената, наличието на прякори и прозвища и пр. и може да има огромна практическа полза за повишаване социокултурната компетентност на бежанците.

Споменатата песен съдържа множество разговорни и жаргонни фрази и е истинско предизвикателство за преподавателя, защото може да породви оживена дискусия, интензивна по отношение на споделяната информация. Важно е да се спомене обаче, че при провеждането на неформално проучване за това кои са изучаваните по време на курса песни, които са допаднали най-много на курсистите, тази песен е една от посочените.

Песента „Богатство“ на група „Тангра“ (музика: Борис Карадимчев, текст Александър Петров)¹¹ може да бъде използвана при затвърждаване на степенуването на прилагателните и наречията, както и за затвърждаване на лексиката, свързана с жилищния интериор (тема 9, ниво A1 от Учебната програма по български език като чужд за възрастни, търсещи или получили международна закрила), с храната (тема 2 и 3 от същата програма и пр.). Както се вижда, този подход, макар да няма за цел да подготви обучаемите за изпит и в този смисъл да не е необходимо да е в пряко съответ-

ствие с изискваните от МОН и ОЕЕР стандарти, може да бъде използван и при стандартизирано обучение.

Освен попълване на празно място и множествен избор песните могат да бъдат използвани в рамките на задачи за откриване на синоними или антоними на определени думи от песента, напр.:

Коя от следните думи е близка по значение на подчертаната дума:

Спомените карат хората да страдат

Понякога съдбата действа странно („Листата падат“¹²)

А) обичайно; Б) страшно; В) необичайно; Г) обикновено.

Посочете думата, противоположна по значение на подчертаната:

Чух от някой колко си щастлив

Но листата падат бавно... („Листата падат“)

А) протяжно; Б) бързо; В) спокойно; Г) яростно.

Кои са думите, противоположни по значение на подчертаните:

Дали след време тука, под звездите,

прозорецът ще има светлина,

дали тогава пак ще слушат „Бийтълс“

и вечните поети ще четат. („Богатство“)

Езикова задача като последната, посочена по-горе, може да бъде адаптирана към курсисти с различно ниво на владение на езика – възможно е да включва само показателни наречия, възможно е да включва и наречията, и съществителното „светлина“, възможно е да се въведат като противоположни и лексемите „временен“ и „вечен“, възможно е да се обсъдят в ролята им на антоними и предлозите „след“ и „преди“ и пр.

Заклучение

Разбира се, това са само част от възможностите, които се отварят пред преподавателите, решили да преподават и с помощта на популярната музика, като включат текстовете на песните в своите тестове и работни материали. Аз представям само няколко примера от своята работа с украинските бежанци, които, освен че са посрещнати положително от самите курсисти, водят до повишаване мотивацията и на преподавателя. Струва ми се обаче, че този модел може да се приложи доста по-активно в процеса на обучение, защото в момента е като че ли подценен, като това ще даде възможност за повече наблюдения и проучвания, за да получим по-точна представа не само какви са неговите предимства, но и къде са неговите граници; доколко и в кои моменти той може и трябва да бъде включен при стандартното обучение по български

език; кои да са песните, които трябва да се изучават при различните групи обучаеми, до каква степен трябва да се консултираме със специалисти относно тяхната естетическа стойност (и по отношение на текста, и по отношение на музиката), можем ли да помогнем за повишаване качеството на източниците, които обучаващите се използват в ежедневието си, като им представим естетически приемливи представителни образци на популярната култура, и пр. Все въпроси, на които се надявам да намерим отговор.

БЕЛЕЖКИ

1. Курсът е във ваканция през летните месеци, но при желание от страна на бежанците и възможност от страна на преподавателите ще продължи и през новата учебна година със същата ритмичност – веднъж седмично по два учебни часа.
2. Тук бих искала да направя уточнението, че дискусията относно понятията „роден“, „майчин“, „първи“, „чужд“, „втори“ език е интересна, но заслужава да ѝ се обърне специално внимание. Като цяло приемам позицията на Колева-Златева (Koleva-Zlateva 2018, pp. 59 – 60), според която коректните термини са „първи“ и „втори“ език. Струва ми се, че може да се дискутира дали по-точен термин на мястото на „втори“ не е „непърви“ език. В същото време Колева-Златева посочва още нещо важно – че би могло терминът „чужд“ да се запази за ситуации, при които езикът се изучава извън средата, т.е. извън страната/общността, в която се говори като първи (ibid.).
3. „Трансгранична българистика“, предлагана от Софийския университет; „Българският език като втори език (преподаване на български език в чуждоезикова среда и сред малцинствени общности)“, предлагана от Великотърновския университет, „Българският език като чужд (преподаване на български език на чужденци и на български граждани с друг майчин език)“, предлагана от Югозападния университет.
4. Известно е, че най-често славяноезичните студенти, изучаващи български език, срещат затруднения при членуването и при употребата на глаголните времена (виж. Krejčová, Krejčí 2017, p. 79, Todorova, Mitsova 2018, pp. 83-84 и др.).
5. Интересен факт е, че украинските граждани с български етнически произход споделиха, че не усещат предимство пред останалите си сънародници поради това, че могат да говорят вариант на българския език, тъй като техният говор се отличава както от книжовния език, така и от териториалния говор, типичен за Благоевградско.
6. Понятието „съвременни“ е доста широко – част от песните са от началото на 80-те години на 20. век, но има и такива, излезли в последните пет години.
7. Разбира се, могат да се включат въпроси, свързани с текста на песента, на които обучаващите се трябва да отговорят, като при начинаещите задачата може да включва твърдения, като курсистите следва да отбележат дали са

- верни, или не. При по-напреднали въпросите е по-добре да са отворени, за да се развива умението за продуцирането на реч.
8. https://www.youtube.com/watch?v=HmDk_bfPtd0
9. <https://www.youtube.com/watch?v=5drQon7n6CA>
10. Тези теми са включени и в Учебната програма по български език като чужд за възрастни, търсещи или получили международна закрила: <https://web.mon.bg/bg/100681> – това са тема 4 и тема 10 за ниво A1.
11. <https://www.youtube.com/watch?v=CesqAUGzi04>
12. Музика: Павел Николов-Pavell, Дарина Йотова-DARA, текст: Павел Николов-Pavell, Венцислав Чанов-Venci Venci, Михаела Маринова, изпълняват Михаела Маринова, Павел и Венци Венц
- https://www.youtube.com/watch?v=aLegU_FpR4E

ЛИТЕРАТУРА

- АНДОНОВА, М., СЪБЕВА, Р., ЗАГОРОВА, Ж., 2015. *Български език за бежанци A1*, Каритас, 2015.
- ДИМЧЕВ, К., 2010. Методиката на обучението по български език в съвременното научно пространство. *Електронно списание LiterNet*, 22.06.2010, № 6 (127)
- КОЛЕВА-ЗЛАТЕВА, Ж., 2018. Към въпроса за стандартизацията на обучението по български език като втори. *Езиков свят – Orbis linguarum*, 16 (1). 2018, 59 – 66.
- КОСТОВА, М., 2015. *Песента в обучението по български език като чужд (методически аспекти)*. Варна: Фондация „Образование и пътешествия“, 2015, 169 стр.
- НИКОЛОВА, С., 2022. Дейностно ориентираният подход в обучението по чужд език, или как да превърнем предмета „Английски език“ в реално средство за комуникация. *Продължаващо образование*. <https://diuu.bg/emag/9329/> (дата на посещение: 23.08.2023).
- ПАДАРЕВА, Г., ТОДОРОВА, Б., 2009. *Български език за чужденци – част I*. Благоевград: УИ „Н. Рилски“.
- ПАДЕШКА, М., 2018. Обучението по български език и развиването на умения за усвояване на език, *Езиков свят – Orbis linguarum*, Т. 16, №2, стр. 112 – 121.
- ОЕЕР 2006: *Обща европейска езикова рамка. Учене, преподаване, оценяване*. Варна: Релакса.
- ТОДОРОВА, Б., МИЦОВА, С., 2018. Изучаването на български език от полски студенти – мотиви, предимства, проблеми. *Езиков свят – Orbis linguarum*, Т. 16, №2, стр. 80 – 87.
- Учебни програми по български език като чужд: сайт на МОН <https://web.mon.bg/bg/100681> (дата на посещение: 23.08.2023).

- DŽANIĆ DELIBEGOVIĆ, N., PEJIĆ, A., 2016. The Effect of Using Songs On Young Learners and Their Motivation for Learning English. // *NETSOL*, 1(2), October 2016, 40-54, <https://dx.doi.org/10.24819/netsol2016.8>
- JOLLY, Y., 1975. The Use of Songs in Teaching Foreign Languages. *The Modern Language Journal*, T. 59, № 1/2 (Jan. – Feb., 1975), стр. 11 – 14 <https://doi.org/10.2307/325440>
- KREJČOVÁ, E., KREJČÍ, P., 2017. *Quo vadis, filologia?* Brno: TribunEU.
- PAYNE, S., 2006. A Song-Based Grammar Lesson in Record Time. *Essential Teacher* 3 (1): 42-45.
- SEVIK, M., 2011. Teacher Views About Using Songs in Teaching English to Young Learners. *Educational Research and Review*. T. 6, № 21, стр. 1027 – 1035.

REFERENCES

- ANDONOVA, M., SABEVA, R., ZAGOROVA, Zh., 2015. *Bulgarski ezik za bezhantsi AI*, Karitas, 2015.
- DIMCHEV, K., 2010. Metodikata na obuchenieto po bulgarski ezik v savremennoto nauchno prostranstvo. *Elektronno spisanie LiterNet*, 22.06.2010, N6 (127).
- DŽANIĆ DELIBEGOVIĆ, N., PEJIĆ, A., 2016. The Effect of Using Songs On Young Learners and Their Motivation for Learning English. // *NETSOL*, 1 (2) , October 2016, pp. 40 – 54, <https://dx.doi.org/10.24819/netsol2016.8>
- JOLLY, Y., 1975. The Use of Songs in Teaching Foreign Languages. *The Modern Language Journal*, vol. 59, no. 1/2 (Jan. – Feb., 1975), pp. 11 – 14 <https://doi.org/10.2307/325440>
- KOLEVA-ZLATEVA, Zh., 2018. Kam vaprosa za standartizatsiayata na obuchenieto po bulgarski ezik kato vtori. *Ezikov svyat – Orbis linguarum*, vol. 16, no. 1, pp. 59 – 66.
- KOSTOVA, M. *Pesenta v obuchenieto po bulgarski ezik kato chuzhd (metodicheski aspekti)*. Varna: Fondatsia “Obrazovanie i pateshestvia”.
- KREJČOVÁ, E., KREJČÍ, P., 2017. *Quo vadis, filologia?* Brno: TribunEU.
- NIKOLOVA, S., 2022. Deynostno orientiraniyat podhod v obuchenieto po chuzhd ezik, ili kak da prevarnem predmeta “Angliyski ezik” v realno sredstvo za komunikatsia. *Prodalzhavashto obrazovanie*, 2022. <https://diuu.bg/emag/9329/> (23.08.2023)
- OEER 2006: *Obshta evropeyska ezikova ramka. Uchene, prepodavane, otsenyavane*. Varna: Relaksa.
- PADAREVA, G., TODOROVA, B., 2009. *Bulgarski ezik za chuzhdentsi – chast I*. Blagoevgrad: UI “N. Rilski”, 2009.

- PADESHKA, M., 2018. Obuchenieto po bulgarski ezik i razvivaneto na umenia za usvoyavane na ezik. *Ezikov svyat - Orbis linguarum*, vol. 16, no. 2, pp. 112 – 121.
- PAYNE, S., 2006. A Song-Based Grammar Lesson in Record Time. *Essential Teacher* vol. 3, no. 1, pp. 42 – 45.
- SEVIK, M., 2011. Teacher Views About Using Songs in Teaching English to Young Learners. *Educational Research and Review*. vol. 6, no. 21, pp. 1027 – 1035.
- TODOROVA, B., MITSOVA, S., 2018. Izuchavaneto na bulgarski ezik ot polski student – motivi, predimstva, problemi. *Ezikov svyat – Orbis linguarum*, vol. 16, no. 2, pp. 80 – 87.
- Uchebni programi po bulgarski ezik kato chuzhd: sayt na MON: <https://web.mon.bg/bg/100681> (23.08.2023).

THE PLACE OF POPULAR BULGARIAN SONG LYRICS IN BULGARIAN LANGUAGE EDUCATION FOR UKRAINIAN REFUGEES

Abstract. Recently, an increased interest in learning Bulgarian by foreign citizens or by Bulgarians and people of Bulgarian origin outside the borders of Bulgaria has been observed. Because of this, the methodology of teaching Bulgarian as a second language is gaining relevance and teachers are looking for options to enrich their teaching practice with additional methods, tools, practices and resources.

Therefore, the aim of this paper is to present a free resource – popular music, which can be used depending on the learners' profile in different ways. In this article, the author's experience in teaching Bulgarian to Ukrainian refugees is shared. Some ways of incorporating the lyrics of popular songs into the learning process in order to achieve certain results are presented, for example: developing listening comprehension skills, deepening knowledge of some lexical and grammatical categories, learning idioms and cliché phrases, acquiring socio-cultural competence, etc.

Keywords: Bulgarian as a second language; Bulgarian popular songs; language tasks; teaching refugees; methodology of teaching Bulgarian as a second language

✉ **Dr. Bilyana Todorova, Assoc. Prof.**

WoS Researcher ID: D-3652-2014

Department of Bulgarian Language

Faculty of Philology

South-West University “Neofit Rilski”

66, Ivan Mihaylov St.

2700 Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: bilyanatodorova@swu.bg